

Interview met Lourense Das

Breng het onderwijs t e

“Wat we nu dagelijks aan info tot ons krijgen, kreeg een zeventiende-eeuwer nog niet eens in zijn hele leven.” Aan het woord is Lourense Das. Ze trekt zich het informatielot aan van kinderen en jongeren en probeert als digitale padvindster hulp te bieden. We praten met haar over de onderwijsbibliotheek en haar invulling daarvan door middel van het op de NOT-beurs bekroonde FacTotem, een integraal concept van applicatie en meubilair, dat de mediatheek tot volwaardige leeromgeving wil omtoveren.

TEKST: Herbert Boland

Lourense Das is er in opgeleid en heeft bijna haar hele leven in het bibliotheekvak gezeten. De laatste tien jaar brengt ze haar kennis naar buiten via advies- en bestuurswerk. Haar missiedrang heeft haar internationale bestuursfuncties bezorgd; een ideale positie om de Nederlandse situatie met die in het buitenland te kunnen vergelijken en met allerhande nieuwe en veelbelovende concepten in aanraking te komen.

Geen ruimte maar functie

“Ik heb het vak van schoolbibliothecaris geleerd, maar ik noem mezelf liever onderwijsbibliothecaris”, begint Das het gesprek dat we met haar hebben, om meer te weten te komen over FacTotem 2.0 en wat haar drijft. Ze

geeft daarmee al direct een nuancering die als een rode draad door het gesprek zal gaan lopen. “Het begrip school verwijst vooral naar het gebouw en ik zie mezelf als bibliothecaris voor en in het onderwijs. Veel mensen noemen zich mediathecaris, maar ik heb nooit zoveel opgehad met deze aanduiding. Buitenstaanders zegt het woord weinig. En bovendien is het imago van mediathecaris is ook niet zo goed. De beste aanduiding is onderwijs-informatiespecialist, maar dat is zo’n mondvoll.”

Het gesprek komt daarmee al snel op de positie van de school/onderwijsbibliotheek. Das: “Onderzoek uit de afgelopen veertig jaar heeft aangetoond dat onderwijsbibliotheken een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de studieprestaties van de leerlingen. Maar dan moet die mediatheek wel aan bepaalde criteria voldoen. Het gaat niet zozeer om een mediatheek in het onderwijs, maar om onderwijs in de mediatheek. Dan heb je het niet langer over een ruimte maar over een functie. Dan doet het er ook niet meer toe waar de mediatheek zich bevindt of hoe die eruit ziet. Dan draait het erom hoe die mediatheekfunctie is geïmplementeerd in het onderwijs.”

Kanteling van denken

Maar van zo’n benadering zijn veel schooldirecties nog niet overtuigd, zo geeft ze aan. “Als ik met getallen uitleg wat een onderwijsbibliotheek kan bijdragen, dan zijn ze zeker geïnteresseerd. Het probleem is dat we in Nederland geen traditie kennen. Hoe anders is dat bijvoorbeeld in Engeland, waar er al 75 jaar een beroepsgroep van school librarians bestaat waar bekende schrijvers graag voorzitter van willen zijn. Daar steekt de 25 jaar van de LWSVO schamel bij af. Als je de gemiddelde student aan een lerarenopleiding vraagt wat voor hem de schoolbibliotheek betekent, dan komt hij niet veel verder dan boeken en lezen. Over de bijdrage aan het onderwijs

**HET GAAT NIET OM WELK
ANTWOORD JE KRIJGT MAAR
OM WELKE VRAAG JE STELT**

erug in de mediatheek

hebben ze geen idee. Al in 1964 werd er in het rapport Huizinga gesteld dat het belangrijk is dat je leerlingen leert omgaan met informatie. Sinds die tijd is er niet zoveel gebeurd. Er moet echt een kanteling in denken gaan plaatsvinden.”

“Maar dat betekent nogal wat voor de competenties van bibliothecarissen”, vervolgt Das. “Toen ik werd opgeleid was didactiek en pedagogiek onderdeel van het curriculum. Je was gelijkwaardig aan de docent. Maar leraren kijken nu vaak neer op de mediathecaris. Als je een gelijkwaardige verhouding hebt kun je een docent aanspreken en is er een goede basis voor samenwerking. De mediathecaris moet niet wegduiken achter een balie maar leerlingen actief benaderen. Een boek ‘bliepen’ kunnen ze zelf wel.”

Samenwerken

Zoals de interne schoolverhouding niet het juiste belang reflecteert, is ook de verhouding van de mediatheek met de openbare bibliotheek (OB) niet altijd optimaal. In de optiek van Das zijn ze echter complementair. “Natuurlijk is enige overlap niet te vermijden. Maar de functie binnen het onderwijs is uniek, die kan niet simpelweg worden overgenomen door de OB. Dikwijls komt samenwerking tot stand met enkel kostenbespa-

VAN MIJ MAG DE LERARENKAMER WORDEN AFGEBROKEN

ring als argument en dat pakt in de praktijk vaak niet goed uit. De belangen zijn immers verschillend. Fusies pakken wel goed uit in met name landelijke gebieden waar al een onderwijsbibliotheek is en deze ook als OB gaat fungeren. Dit zie je veel in Zweden en Australië. In de VS zie je veel succesvolle samenwerking tussen onderwijsbibliotheken van basisonderwijs en voortgezet onderwijs of VO en universiteit. Ik ben geen voorstander van samenwerking waarbij de school de verantwoordelijkheid bij de OB neerlegt. Dan missen ze het punt waar het om gaat, namelijk dat de mediatheek een belangrijke rol in het primaire proces heeft!" Ze geeft aan dat dit ook is onderkend door het Ministerie van OC&W, zie voorbeeldfuncties Fuwasys. Die rol kan niet door een externe partner worden vervuld.

DE MEDIATHECARIS MOET NIET WEGDUIKEN ACHTER EEN BALIE MAAR DE LEERLING ACTIEF BENADEREN

Er is helaas in Nederland, in tegenstelling tot veel andere landen, geen enkele wettelijke dwang voor een school om zelf een bibliotheek te hebben. Das kan zich er een over opwinden. "Die gigantische scholengemeenschappen met 2000 leerlingen hebben soms wel twaalf leraren Nederlands.

En dan kan er net één mediathecaris vanaf. Die verhoudingen zijn zoek. Wat ik probeer over te brengen is om de mediatheek als een team te zien, waar ook ict'ers, administratieve assistenten en jeugdbibliothecarissen onderdeel van uitmaken."

Educators

"It's not about teaching, it's about educating, zoals de Engelsen dat zo treffend zeggen. De essentie is kennis overbrengen. Met 'educators' bedoelen ze iedereen die op een of andere manier bij dat proces een rol speelt. Leerlingen zijn bovendien de hele dag bezig met allerlei manieren van leren, dat is echt niet beperkt tot de les of de leraar."

Langzamerhand brengt Das hiermee het gesprek op de kern van haar boodschap, waarin concepten van James Henri, Howard Gardner en Ross Todd een belangrijke rol spelen. "Het gaat niet om welk antwoord je krijgt maar om welke vraag je stelt. Pas wanneer je vragen stelt ga je nadenken. Bij zo'n leeraanpak sluit de mediatheek goed aan. We moeten leerlingen information literacy bijbrengen. Niet alleen correct de knopjes bedienen, maar ook kritisch zijn, jezelf vragen stellen en weten wat informatie met je doet. Dat

houdt in dat je naast instrumentele ook structurele en strategische vaardigheden moet aanleren. En dat zijn vaardigheden die in het primaire proces moeten worden aangeleerd binnen de context van het curriculum. In de praktijk betekent dit dat je niet aan een klas de opdracht geeft een werkstuk over Willem van Oranje bij elkaar te knippen en plakken. Maar je stelt ze bijvoorbeeld de volgende vraag: waarom is een Duitser als Willem van Oranje in Nederland tegen de Spanjaarden gaan vechten? Dat daagt ze uit!"

Akela's

In FacTotem 2.0 komt de jarenlange ervaring van Lourense Das samen met de concepten van guided inquiry en multiple intelligence. Virtuele Akela's spelen een belangrijke rol. Das: "Met die virtuele akela's probeer ik de leerling te sturen in een omgeving van 'gestructureerde vrijheid'. Ik stel ze prikkelende vragen als 'waar komt de naam Bluetooth vandaan', laat ze dingen ervaren en ontdekken. De akela verwijst naar de padvinders, waar je ook mag ontdekken, maar iemand wel een oogje in het zeil houdt. Je leert spelenderwijs omgaan met informatie. Om te laten zien hoe de VA's werken, heb ik er zelf een aantal ontwikkeld die ook in de demo's komen te staan. Er zijn VA's voor basisschoolleerlingen en VO-leerlingen. Daar zit overigens wel een belangrijk verschil tussen, want de graad van begeleiding en sturing is voor jonge kinderen hoger dan voor leerlingen in bijvoorbeeld het VWO. Het is de bedoeling dat mediathecarissen samen met docenten VA's gaan ontwikkelen en implementeren. Kan of wil men dat niet, dan bieden wij ook kant-en-klare VA's aan, die overigens wel aansluiten bij examenprogramma's in voortgezet onderwijs en thema's in het primaire onderwijs. De VA's houden ook rekening met verschillende talenten van leerlingen. Doordat je de leerling de kans geeft om de info die hij zelf heeft verzameld op zijn eigen manier te verwerken, in rap, toneelstuk, werkstuk, gedicht of schilderij, krijg je een geïnspireerde uitkomst."

Liggend werken

FacTotem 2.0 is echter niet alleen maar een uitgebreide intranet- en internetomgeving. Het bestaat uit een lijn van modulaire interieurs en uit een softwareapplicatie, die los en als integraal concept ingezet kunnen worden. Lourense Das: "Wat ons voor ogen staat is de onderwijsprestaties verhogen en steun bieden aan mediathecarissen en leraren. De fysieke en digitale componenten zijn één ding. Leerlingen kunnen er zittend, staand, ja zelfs liggend werken. Het is ook voor docenten een aantrekkelijke ruimte voor coaching en instructie. Van mij mag de lerarenkamer worden afgebroken, geen excuus meer om weg te duiken. Ze kunnen koffie drinken en een krantje

FacTotem 2.0

De ontwikkeling van FacTotem 2.0, dat op de laatste NOT-beurs in de prijzen is gevallen, is in de eindfase gekomen. Das hoopt in juni een foutenvrije, complete applicatie als demo te kunnen aanbieden. Er komt geen pilot (te vrijblijvend, een school moet zich hiervoor engageren, zegt ze), maar ze is in overleg met een aantal basisscholen in Amsterdam voor een eerste implementatie. Ze wil samen met Ross Todd, die zijn interesse al heeft laten blijken, in een later stadium studie doen naar de effectiviteit van deze aanpak. Meer hierover en een demo is te vinden op <http://www.smd.meles.nl>.

lezen tussen de leerlingen in deze, voor beide groepen aantrekkelijke omgeving. Maar een omgeving waar leerlingen en leraren samenwerken vergt wel een omslag van denken."

Idealisme

"Ja, mensen zeggen dat ik een idealist ben en hoge verwachtingen heb", besluit Das. "Ik herinner me een geschiedenisdocent die zijn les begon met een verhaal, gerelateerd aan het onderwerp waarover hij ging spreken. Dat was altijd grappig en daardoor waren we er allemaal bij. Hij is me bijgebleven, de rest ben ik vergeten. Want laten we wel wezen. Voor jongeren is de school een onwelkome onderbreking van hun dag. Maar als je bij een veertienjarige oprechte interesse kan opwekken voor een hem onbekende bejaarde als Ella Fitzgerald, omdat hij er een rap over mag maken, dan is het helemaal geen idealisme!" <

